

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ВІННИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ ТА
ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

Циклова комісія правових та психологічних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора
з навчально-виховної роботи
ВСТЕВФКЕТУНУ

Піліс ЗЛБРОДІНА
« 31 » серпня 2023 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї**

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Освітня програма: освітньо-професійна програма «Психологія»

Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр

Форма навчання	Курс	Семестри	Лекції	Практичні	СРС	Разом	Іспит, залік
денна	III	VI	20	30	100	150	Залік, VI

2023 – 2024 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія сім'ї» складена на основі освітньо-професійної програми «Психологія» підготовки фахового молодшого бакалавра за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Розробник: Марта КОВАЛЬОВА, викладач циклової комісії правових та психологічних дисциплін ВСП ВФКЕП ЗУНУ

Робочу програму затверджено на засіданні циклової комісії правових та психологічних дисциплін, протокол № 1 від "31" серпня 2023 року.

Голова циклової комісії Тетяна ВДОВИЧЕНКО

Схвалено методичною радою ВСП ВКЕП ЗУНУ, протокол № 1 від „31” серпня 2023 року

Голова методичної ради ВСП ВФКЕП ЗУНУ Лілія Забродіна

№	Підрозділ	Відділення	Категорія	Ім'я
VI	VI	VI	III	Лілія Забродіна

**1. Опис навчальної дисципліни
«Психологія сім'ї»**

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Вибіркова дисципліна
Змістовних модулів – 3	Спеціальність: 053 «Психологія»	Рік підготовки
		3-й
Семестр		
6-й		
Лекції		
20 год.		
Практичні		
30 год.		
Тижневих годин для денної форми навчання – 5	Самостійна робота	
	100 год.	
	Вид контролю: Залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни є: створення умов для засвоєння студентами знань, щодо психологічних закономірностей сімейних відносин, для вироблення вмінь, застосування знань у професійній діяльності. Ознайомлення здобувачів освіти з історією розвитку представлень про родину, сутність сучасної родини і шлюбу, різними аспектами подружніх взаємин (конфлікти, розлучення, критичні моменти розвитку родини, особливості становлення особистості дитини в різних родинях), умовами формування і способами підтримки благополучних відносин у родині.

Завдання дисципліни: формування систематизованого уявлення про еволюцію шлюбно-сімейних відносин; розкриття особливостей життєвого циклу сім'ї та закономірностей його динаміки; висвітлення чинників та концепцій дестабілізації шлюбно-сімейних відносин; окреслення моделей психологічно здорової сім'ї.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти: дотримуватися певного методологічного підходу у вивченні сім'ї; з'ясувати специфіку внутрішніх і зовнішніх детермінант, які спонукають сім'ю до певного стилю життєдіяльності; орієнтуватися в різних наукових уявленнях про сім'ю, критично їх аналізувати; проводити діагностику та корекцію подружніх стосунків на основі наявної достовірної теоретичної інформації; використовувати переваги окремих методів дослідження подружніх стосунків; знаходити найбільш оптимальні шляхи вивчення конкретної сім'ї з урахуванням індивідуальних особливостей чоловіка та дружини; враховувати внутрішній потенціал сім'ї та прогнозувати її перспективи, створювати методичні рекомендації для виховання дітей; складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до запиту; пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання; здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань з використанням інформаційно-комунікаційних

технологій; здійснювати реферування наукових джерел, обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки;

Студенти повинні здобути узагальнені систематизовані знання щодо методологічних аспектів науки; основ минулих та сучасних наукових уявлень у розумінні феномену сім'ї; специфіки експериментального вивчення сімейних стосунків, закономірностей побудови повноцінних родинних зв'язків; створення інформаційних блоків для проведення консультативної роботи з питань сім'ї і шлюбу.

Міждисциплінарні зв'язки. Психологія сім'ї – міждисциплінарний напрямок у психології, який вивчає проблеми шлюбу і сім'ї та включає широке коло досліджень в області соціології, економіки, етнографії, історії, педагогіки, юриспруденції тощо. Навчальна дисципліна «Психологія сім'ї» пов'язана з такими навчальними дисциплінами як «Соціальна психологія», «Вікова психологія», «Психологія спілкування», тощо.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Сім'я як одиниця психологічного аналізу

Тема 1. Вступ до дисципліни «Психологія сім'ї»

Предмет та завдання «Психології сім'ї» на сучасному етапі. Об'єкт та головні категорії дисципліни. Становлення сімейної психології як наукової дисципліни. Психологія сім'ї як міждисциплінарна галузь знань.

Тема 2. Соціально-психологічна сутність сім'ї та її структура

Специфіка сім'ї як соціально-психологічного феномену. Вплив соціальних умов на розвиток сім'ї. Роль держави та соціальних інститутів у розвитку сучасної сім'ї в Україні.

Тема 3. Сім'я та шлюб

Поняття «сім'я» та «шлюб» в психології та суміжних науках. Функції сім'ї, їх характеристика. Подружжя, шлюб, сім'я. Специфічні та неспецифічні функції сім'ї. Нуклеарні та розширені сім'ї. Сімейні міфи та правила. Статеві відмінності і сімейні стосунки. Періодизація інституту сім'ї за Голандом.

Тема 4. Форми організації шлюбу і сім'ї, їх джерела і еволюція

Форми організації шлюбу і сім'ї, їх джерела і еволюція. Історична модель української традиційної сім'ї. Нормативні і квазі-сімейні моделі сім'ї та шлюбу. Шлюбно-сімейні стосунки в сучасному світі (кінець ХХ – початок ХІ ст.).

Змістовний модуль 2. Функціонально-рольова структура сімейних відносин

Тема 5. Сімейні ролі і внутрішньо-сімейна рольова структура

Гендерні стереотипи як основа функціонально-рольової структури сім'ї. Поняття гендеру. Реалізація індивідуальних потреб в шлюбі і різноманіття сімейних функцій. Сімейні ролі. Нормативні та ненормативні сімейні кризи.

Тема 6. Любов як основа подружніх стосунків

Виникнення і розвиток уявлень про любов: тілесне і духовне. Феномен любові і її типи. Теорії любові. Любов за визначенням Фромма. Типологія любові за Д.А.Лі Трьохкомпонентна теорія кохання Р.Стернберга.

Тема 7. Адаптація і сумісність подружжя в сім'ї

Процес адаптації: первинна адаптація, вторинна адаптація. Механізми інтеграції сім'ї. Сумісність, види сумісності. Психологічна сумісність як результат адаптації.

Тема 8. Основні чинники стабільності шлюбу

Теоретичні засади стабільних емоційних стосунків між людьми. Фактори щасливого шлюбу. Особливості відношення до жінок у культурах і традиціях різних етносів. Соціально-психологічне становище жінок в Україні. Місце чоловіка (батька) у сім'ї. Особливості подружнього спілкування і їх вплив на стабільність сім'ї.

Змістовний модуль 3. Психологія подружніх стосунків

Тема 9. Психологічне здоров'я сім'ї

Сутність поняття "психологічне здоров'я сім'ї". Умови створення психологічно здорової сім'ї.

Тема 10. Характеристика структурних елементів сім'ї

Чисельний і персональний склад сім'ї. Сімейні підсистеми. Стабілізатори сімейної системи. Сімейна історія. Межі сім'ї.

Тема 11. Типологія стосунків у шлюбі

Різновиди рольової поведінки подружжя. Основні види шлюбних сценаріїв. Класифікація способів поведінки зі шлюбним партнером з точки зору психоаналітичного підходу.

Тема 12. Кризові періоди шлюбно-сімейних стосунків

Характеристика сімейних криз. Різновиди сімейних криз. Подолання кризової ситуації.

Тема 13. Поняття життєвого циклу сім'ї

Основні класифікації життєвого циклу сім'ї. Динаміка (життєвий цикл) сім'ї за Е. Дюваль. Періодизація стадій розвитку сім'ї Е. Васильєвої. Соціологічний підхід (А. Антонов). Психологічний підхід до періодизації життєвого шляху сім'ї (С. Мінухін, М. Мак-Голдрік, Дж. Хейлі, А.Я. Варга, А.В. Черніков та ін).

Тема 14. Передшлюбний період

Характеристика дошлюбного періоду. Основні завдання та функції дошлюбного періоду. Проблема мотивації, що сприяє вступу до шлюбу. Позитивні та негативні дошлюбні фактори.

Тема 15. Характеристика молоді сім'ї

Поняття та загальна характеристика молоді родини. Типи молодих сімей та стадії їх розвитку. Основні причини розлучень в молодих сім'ях.

Тема 16. Сімейні конфлікти

Сімейні конфлікти та їх характеристика. Види сімейних конфліктів. Мотивація сімейних конфліктів та їх причина. Моделі поведінки в сімейних конфліктах. Сімейна сварка. Сімейні стреси та емоційне вигорання. Неблагополучні сім'ї. Ревнощі та сімейна зрада.

Тема 17. Розлучення та повторні шлюби

Розлучення. Фактори розлучення. Фази і стадії. Мотиви і причини розлучення. Фактори ризику розлучення. Види повторних шлюбів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
Лекцій		Практичні	СРС	
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Сім'я як одиниця психологічного аналізу	30	6	4	20
Тема 1. Вступ до дисципліни «Психологія сім'ї»	2	2	-	-
Тема 2. Соціально-психологічна сутність сім'ї та її структура	2	2	-	-
Тема 3. Сім'я та шлюб	14	2	2	10
Тема 4. Форми організації шлюбу і сім'ї, їх джерела і еволюція	12	-	2	10
Змістовний модуль 2. Функціонально-рольова структура сімейних відносин	52	6	8	30
Тема 5. Сімейні ролі і внутрішньо-сімейна рольова структура	12	-	2	10
Тема 6. Любов як основа подружніх стосунків	14	2	2	10
Тема 7. Адаптація і сумісність подружжя в сім'ї	14	2	2	10
Тема 8. Основні чинники стабільності шлюбу	4	2	2	-
Змістовний модуль 3. Психологія подружніх стосунків	76	8	18	50
Тема 9. Психологічне здоров'я сім'ї	14	2	2	10
Тема 10. Характеристика структурних елементів сім'ї	2	-	2	-
Тема 11. Типологія стосунків у шлюбі	14	2	2	10
Тема 12. Кризові періоди шлюбно-сімейних відносин	12	-	2	10
Тема 13. Поняття життєвого циклу сім'ї	4	2	2	-
Тема 14. Передшлюбний період	2	-	2	-
Тема 15. Характеристика молодої сім'ї	12	-	2	10
Тема 16. Сімейні конфлікти	12	-	2	10
Тема 17. Розлучення та повторні шлюби	4	2	2	-
РАЗОМ	150	20	30	100

5. Темы лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ до дисципліни «Психологія сім'ї». Предмет та завдання «Психології сім'ї» на сучасному етапі.	2
2.	Соціально-психологічна сутність сім'ї та її структура. Специфіка сім'ї як соціально-психологічного феномену.	2
3.	Сім'я та шлюб. Поняття «сім'я» та «шлюб» в психології та суміжних науках.	2
4.	Любов як основа подружніх стосунків. Виникнення і розвиток уявлень про любов: тілесне і духовне.	2
5.	Адаптація і сумісність подружжя в сім'ї. Процес адаптації: первинна адаптація, вторинна адаптація.	2
6.	Основні чинники стабільності шлюбу. Теоретичні засади стабільних емоційних стосунків між людьми.	2
7.	Психологічне здоров'я сім'ї. Сутність поняття «психологічне здоров'я сім'ї».	2
8.	Типологія стосунків у шлюбі. Різновиди рольової поведінки подружжя.	2
9.	Поняття життєвого циклу сім'ї. Основні класифікації життєвого циклу сім'ї.	2
10.	Розлучення та повторні шлюби. Розлучення. Фактори розлучення.	2
	Всього:	20

6. Темы практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Функції сім'ї, їх характеристика. Подружжя, шлюб, сім'я.	2
2.	Форми організації шлюбу і сім'ї, їх джерела і еволюція.	2
3.	Сімейні ролі і внутрішньо-сімейна рольова структура. Гендерні стереотипи як основа функціонально-рольової структури сім'ї.	2
4.	Феномен любові і її типи. Теорії любові.	2
5.	Механізми інтеграції сім'ї. Сумісність, види сумісності.	2
6.	Особливості відношення до жінок у культурах і традиціях різних етносів.	2
7.	Умови створення психологічно здорової сім'ї.	2

8.	Характеристика структурних елементів сім'ї. Чисельний і персональний склад сім'ї.	2
9.	Різновиди рольової поведінки подружжя. Основні види шлюбних сценаріїв.	2
10.	Кризові періоди шлюбно-сімейних стосунків. Характеристика сімейних криз.	2
11.	Динаміка (життєвий цикл) сім'ї за Е. Дюваль. Періодизація стадій розвитку сім'ї Е. Васильєвої.	2
12.	Характеристика дошлюбного періоду.	2
13.	Поняття та загальна характеристика молодої родини.	2
14.	Сімейні конфлікти та їх характеристика. Види сімейних конфліктів.	2
15.	Фактори ризику розлучення. Види повторних шлюбів.	2
	Всього:	30

6. Самостійна робота

Самостійна робота розрахована на формування практичних навичок у роботі студентів зі спеціальною літературою, орієнтування їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань і глибоке вивчення теоретичних і практичних проблем етичних та психологічних аспектів.

Форми самостійної роботи: опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення тем курсу та окремих питань за навчальною літературою, науковими статтями, підготовка до практичних занять, підготовка до письмових контрольних робіт, участь в олімпіадах та конкурсах на кращого знавця дисципліни.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Нуклеарні та розширені сім'ї. Сімейні міфи та правила. Статеві відмінності і сімейні стосунки. Періодизація інституту сім'ї за Голандом.	10
2.	Шлюбно-сімейні стосунки в сучасному світі (кінець ХХ – початок ХІ ст.).	10
3.	Сімейні ролі. Нормативні та ненормативні сімейні кризи.	10
4.	Любов за визначенням Фромма. Типологія любові за Д.А.Лі Трьохкомпонентна теорія кохання Р.Стернберга.	10
5.	Психологічна сумісність як результат адаптації.	10

6.	Умови створення психологічно здорової сім'ї.	10
7.	Класифікація способів поведінки зі шлюбним партнером з точки зору психоаналітичного підходу.	10
8.	Подолання кризової ситуації.	10
9.	Типи молодих сімей та стадії їх розвитку. Основні причини розлучень в молодих сім'ях.	10
10.	Сімейні стреси та емоційне вигорання. Неблагополучні сім'ї. Ревнощі та сімейна зрада.	10
	Всього:	100

7. Методи навчання

Дисципліна "Психологія сім'ї" включає такі види занять як лекції, практичні заняття з елементами тренінгу, а також самостійну роботу студента, модульний контроль.

8. Методи контролю

Технологія застосування різних методів контролю знань студентів з дисципліни "Психологія сім'ї" передбачає проведення проміжних модульних контролів і підсумкового модулю студентів.

В процесі вивчення дисципліни «Психологія сім'ї» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- підсумкове тестування по кожному змістовому модулю;
- директорська контрольна робота;
- оцінювання виконання індивідуального завдання;
- залік.

Підсумковий бал (за 100 - бальної шкалою) з дисципліни «Психологія сім'ї» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

6 семестр (залік)

Змістовний модуль 1	Змістовний модуль 2	Змістовний модуль 3	Сума
Теми 1- 4 (модульна контр. роб., поточне оцінювання, тестовий контроль)	Теми 5 - 8 (модульна контр. роб., поточне оцінювання, тестовий контроль)	Теми 9 - 12 (модульна контр. роб., поточне оцінювання, тестовий контроль)	
25 %	25 %	50 %	100 %
Тиждень (8)	Тиждень (15)	Відповідно до графіка навчального процесу	

Шкала оцінювання (переведення)

За шкалою коледжу	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90 – 100	відмінно	A (відмінно)
85 – 89	добре	B (дуже добре)
75 – 84		C (добре)
65 – 74	задовільно	D (задовільно)
60 – 64		E (достатньо)
35 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання	FX
1 – 34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	F

«ВІДМІННО» - знання глибокі, міцні, системні. Студент вміє застосовувати їх для виконання завдань пошукового характеру, може самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища, виявляти й відстоювати власну позицію.

«ДОБРЕ» - відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй бракує власних суджень. Студент вміє робити висновки, виправляти допущенні неточності, він знає суть понять, явищ, вміє пояснити основні теоретичні положення, може самостійно застосовувати знання в типових ситуаціях.

«ЗАДОВІЛЬНО» - відповідь правильна, але недостатньо осмислена. Студент розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати теоретичні положення. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразками.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» - відповідь зі значними помилками і неточностями, студент відтворює менш як половину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, елементарні завдання виконує лише за допомогою викладача.

9. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Психологія сім'ї» включає:

- робочу програму навчальної дисципліни;
- програму з навчальної дисципліни;
- інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, які містяться в навчально-методичному комплексі з дисципліни;
- завдання для самостійної роботи студентів, які містяться у навчально-методичному комплексі з дисципліни;
- тестові завдання до практичних занять, які містяться у навчально-методичному комплексі дисципліни;
- модульні контрольні роботи для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу;
- методичні матеріали для студентів з питань самостійного опрацювання фахової літератури, написання рефератів, наукових робіт, які містяться у навчально-методичному комплексі з дисципліни.

Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни

Мультимедійний проектор, комп'ютер, матеріали для тренінгових вправ.

10. Рекомендована література

1. Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А. та ін. Психологія сім'ї. Навч. посібник. К.: Університетська книга, 2018. 282 с.
2. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
3. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: П 86 Університетська книга, 2021. 248 с.

4. Марценюк М.О. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016 р. 94 с.
5. Ігнатенко Ірина. Шлюбно-сімейні стосунки у традиційній культурі українців. – Харків: КСД, 2017. - 240 с.
6. Потапчук Є., Карпова Д. Психологічна діагностика сімейних ролей як моделей поведінки подружжя. – Хмельницький: «Polylux design & print», 2021. – 52 с.
7. Чепмен Г., Кемпбел Р. П'ять мов любові до дітей. – Львів: Свічадо, 2020. – 224 с.

Додаткова література

1. Гарт С., Годсон В. Шанобливі батьки, шанобливі діти. 7 ключів до перетворення сімейного конфлікту на співпрацю. – Харків: Ранок, 2020. – 240 с.
2. Психологія сім'ї. Конспект лекцій / Розр. Ушакова І.М. – Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2017. – 83с.
3. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї. Навчальний посібник Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – 364 с.
4. Психологія сім'ї : навч. посіб. / Раїса Петрівна Федоренко. – Вид. 2-ге, змін. та доповн.– Луцьк : Вежа-Друк, 2021. – 480 с.